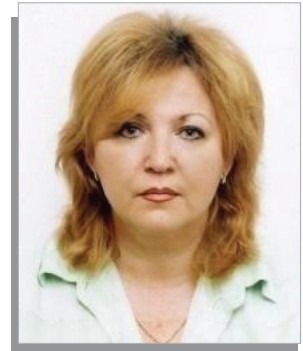

УДК 343.01

DOI: 10.31359/2411-5584-2020-41-2-145

І. О. ЗІНЧЕНКО

кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри кримінального права № 2
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: criminallaw2v@gmail.com
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8295-4518>

Є. В. ШЕВЧЕНКО

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: krimlaw1@nulu.edu.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7072-8505>

УТОЧНЕННЯ ЗМІСТУ ЗАВДАНЬ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РЕФОРМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА¹

Стаття присвячена з'ясуванню ролі та значення кримінального права для держави, суспільства та особистості на сучасному етапі їх розвитку. На підставі аналізу як історичних пам'яток вітчизняного законодавства, так і його сучасних приписів з'ясовано завдання кримінального закону, які розглядаються крізь призму уявлень про взаємний правовий зв'язок держави зі злочинцем. У статті з урахуванням сучасної юридичної літератури проаналізовано зміст основних доктринальних концепцій щодо визначення функціональної спрямованості кримінального права, а також завдань закону про кримінальну відповідальність. На підставі аналізу наукових концеп-

¹ © Зінченко І. О., Шевченко Є. В., 2020. Стаття публікується на умовах ліцензії Creative Commons – Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Статтю розміщено на сайті збірника: <http://econtlaw.nlu.edu.ua>.

цій доведено, що функції кримінального права та функції закону про кримінальну відповідальність є категоріями взаємообумовленими. Зроблені висновки викладено у пропозиціях *de lege ferenda* до приписів ч. 1 ст. 1 Кримінального кодексу.

Ключові слова: функції кримінального права, функції закону про кримінальну відповідальність, завдання Кримінального кодексу, правова охорона, правове забезпечення охорони, суспільні відносини.

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття наука кримінального права продовжує поглиблювати уявлення про сутність функцій кримінального права як фундаменту для вдосконалення його поняття, про з'ясування завдань закону про кримінальну відповідальність, і, як наслідок, уточнення переліку суспільних відносин, які його утворюють.

У даній статті її автори не претендують на вичерпне вирішення поставленого питання, але вважають вихідний матеріал корисним для подальшого, більш глибокого аналізу способів законодавчого закріплення основних функцій кримінального права та з'ясування завдань Кримінального кодексу (КК).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З'ясуванням питання про зміст кримінально-правових відносин та завдання кримінального права займалися багато науковців. Серед них: Ю. В. Баулін (Yu. V. Baulin) [1], Н. В. Генріх (N. V. Genrih) [2], Н. Ф. Кузнецова (N. F. Kuznetsova) [3], О. В. Наден (O. V. Naden) [4], В. О. Навроцький (V. A. Navrotsky) [5], М. І. Панов (M. I. Panov) [6], А. А. Піонтковский (A. A. Piontkovsky) [7], Б. Т. Разгільдієв (B. T. Razgildiev) [8], В. Д. Філімонов (V. D. Filimonov) [9], М. Д. Шаргородский (M. D. Shargorodsky) [10] та ін. Утім у більшості наукових праць питання щодо змісту завдань кримінального права та їх співвідношення із завданнями КК майже не досліджувалися, хоча для реформування кримінального права, яке наразі відбувається в нашій країні, ці питання мають неабияку актуальність. Так само в теорії майже не зустрічаються пропозиції про вдосконалення приписів ст. 1 КК щодо завдань закону про кримінальну відповідальність.

Формулювання цілей. У зв'язку із вищезазначеним, мета цієї публікації полягає в тому, щоб на ґрунтовній теоретичній основі проаналізувати завдання кримінального права та їх співвідношення із завданнями закону про кримінальну відповідальність, визначити поняття «правове забезпечення охорони» та розкрити його зміст. Це, на погляд авторів, у подальшому може сприяти вдосконаленню законодавчого визначення завдань КК, розкриттю сутності, взаємодії та співвідношення його регулятивних, охоронних та попереджувальних функцій.

Виклад основного матеріалу. Для юридичної спільноти вже не є новиною, що кримінальне право України очікує докорінна реформа. Наразі Комісія

з питань правової реформи при Президенті України активно працює над проектом нової редакції Кримінального кодексу України, який має бути завершений до грудня 2020 р. З аналізу публікацій та інтерв'ю членів робочої групи в засобах масової інформації можна зробити висновок, що в числі питань, які обговорюються, є можливий поділ КК на декілька книг, можливість виведення кваліфікуючих ознак злочинів у Загальну частину, можливість відмови від санкцій в Особливій частині КК тощо. Проте, на нашу думку, проводячи настільки глибоку ревізію вітчизняного кримінального права, досвідченому законодавцю не можна залишати поза увагою і не менш важливі питання, які стосуються сучасних поглядів на функції кримінального права та їх співвідношення із функціями закону про кримінальну відповідальність, співвідношення завдань КК із метою кримінального права та закону про кримінальну відповідальність тощо. Адже це може сприяти вдосконаленню законодавчого визначення завдань КК, розкриттю сутності, взаємодії та співвідношення його регулятивних, охоронних та попереджувальних функцій.

Як відомо, існуюча в доктрині взаємообумовленість мети кримінального права та закону про кримінальну відповідальність із завданнями КК впливає на формування функцій кримінального права, які здатні породжувати відповідні суспільні відносини [11, с. 181]. Такий підхід створює, так би мовити, «інтелектуальний каркас» для поглибленого дослідження не тільки змісту предмета і методу кримінального права як окремих та самостійних складових, а й дозволяє визначити завдання, які покладаються на закон про кримінальну відповідальність.

Розглянемо способи визначення базисних (основних) завдань кримінального закону, що впливають з положень чинного КК. Передусім зазначимо, що, на наш погляд, завдання кримінального закону, про які йдеться в ч. 1 ст. 1 КК – це той порядок речей, що приводить до певного результату, якого прагне досягти законодавець з урахуванням традицій, ментальності, поглядів та ступеня розвитку як суспільства, так і можливостей держави. Цей порядок речей націлений на досягнення відповідного результату і характеризується об'єктивними ознаками, які лежать у площині мети кримінального закону [11, с. 178].

При аналізі відповідного порядку речей доречно спиратися на той із видів діяльності, який буде сприяти виявленню першочергових завдань, які має вирішити відома «тріада» суб'єктів суспільних відносин (держави, суспільство та особа) завдяки існуванню галузі кримінального права. Також значну роль у даному дослідженні має відігравати принцип розмежування кримінального права із кримінальним законом, згідно з яким ці категорії хоча і є взаємообумовленими та тісно пов'язаними між собою, проте не є тотожними і не співпадають за своїм змістом [12].

Указана теза базується на твердженні, що функція права (якщо під ним розуміти соціальне явище, яке не залежить від волі або розсуду законодавчої влади держави) обумовлена природним прагненням людства до усунення (або хоча б мінімізації) перешкод щодо забезпечення існування і розвитку найбільш важливих (ключових) суспільних відносин, які склалися на відповідному етапі його еволюційного розвитку. Що стосується кримінального закону, то останній, крізь призму суб'єктивних (законодавчих) уявлень про шляхи досягнення вказаного, є формалізованим інструментарієм, покликаним забезпечити це прагнення. Відповідний збіг речей, вочевидь, відбувається з урахуванням особливостей емпірично придбаного досвіду органами державної влади при здійсненні ними діяльності з правозастосування. Тобто тут має місце адаптована до «життя» модель поведінки, або, іншими словами, її ідеальна форма, заради втілення якої і існує відповідна галузь, у контексті цього дослідження – кримінальне право.

Звернемося до приписів законодавця щодо визначення завдань Кримінального кодексу, якими згідно із ч. 1 ст. 1 КК (у редакції від 01.01.2020 р.) є «...правове забезпеченні охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням» [13].

Вочевидь, ключовими термінологічними зворотами, що визначають основні напрями (способи) впливу кримінального права на суспільні відносини, пов'язані з реагуванням на порушення встановлених законом заборон (або навпаки – приписів щодо обов'язку вчиняти активні дії), є такі: 1) «правове забезпечення охорони»; 2) «забезпечення миру і безпеки людства» та 3) «запобігання кримінальним правопорушенням».

Проаналізуємо сутність першого завдання кримінального закону, яке полягає в **правовому забезпеченні охорони**, як найбільш глибокого за змістом, із усіх, що визначаються законодавцем у контексті ч. 1 ст. 1 КК. Передусім прослідкуємо, як із розвитком вітчизняного кримінального законодавства змінювалися підходи до його формулювання у статтях КК.

Серед загальних приписів кримінального закону норма, яка б визначала завдання кримінального права (хоча і з відверто класовим акцентом), уперше з'явилася в 1919 р. в «Руководящих началах по уголовному праву РСФСР», які діяли на території України. У ст. 3 цієї пам'ятки права указувалося, що радянське кримінальне право «имеет задачей посредством репрессии охранять систему общественных отношений соответствующую интересам трудящихся масс, организовавшихся в господствующий класс в переходный от капитализма к коммунизму период диктатуры пролетариата» [14].

Кримінальний кодекс РРФСР 1922 р., який був повністю рецепійований на території УСРР і діяв до 1927 р., у ст. 5 передбачав, що «уголовный кодекс имеет своей задачей правовую защиту государства трудящихся от преступлений и общественно-опасных элементов и осуществляет эту защиту путем применения к нарушителям революционного правопорядка наказания или других мер социальной защиты» [15].

У подальшому, згідно із приписами ст. 1 КК УСРР 1927 р., встановлювалося, що «уголовное законодательство УССР имеет задачей охрану социалистического государства рабочих и крестьян и установленного в нем правопорядка от общественно-опасных действий (преступлений) путем применения к лицам, их совершающим, указанных в настоящем кодексе мер социальной защиты» [16].

У КК УРСР 1960 р. положення щодо його завдань істотно змінилися. У ч. 1 ст. 1 підкреслювалося, що «Кримінальний кодекс Української РСР має завданням охорону радянського суспільного і державного ладу, соціалістичної власності, особи та прав громадян і всього соціалістичного правопорядку від злочинних посягань», тобто ним у першу чергу під охорону брався вже радянський соціалістичний правопорядок та суспільний і державний лад. Відповідно, у ч. 2 ст. 1 КК указувалось, що для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинними, і встановлює покарання, що підлягають застосуванню до осіб, які вчинили злочини [17].

Що стосується чинного КК України, то згідно із приписами ч. 1 ст. 1 КК 2001 р. законодавець акцентував увагу на «правовому забезпеченні охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань» [13]. Таким же чином завдання КК сформульовані й у редакції закону від 22.11.2018 р., який має набрати чинності з 01.07.2020 р.

З аналізу наведених норм можна зробити висновок, що термінологічний зворот «**правове забезпечення охорони**» законодавець у попередніх КК не використовував. Здебільшого при визначенні завдань КК мова йшла про «**охорону**» найважливіших суспільних відносин (винятком є КК 1922 р., у ст. 5 якого йшлося про «**правовий захист**»).

На нашу думку, використання для визначення завдань КК у ч. 1 ст. 1 термінологічного звороту «правове забезпечення охорони» є не зовсім вдалим і припускає щонайменше потрійне тлумачення його змісту, а саме: 1) йдеться про відповідне право, що здатне забезпечувати певну охорону; або 2) охорона є таким явищем, що забезпечується через відповідне правове становище (на-

приклад, шляхом нормативних приписів правоохоронним органам, що відбиває публічний характер галузі); або 3) йдеться про закон, яким забезпечується право на охорону тощо. Така багатозначність, так би мовити, «розмиває» зміст указанного завдання КК і, по суті, є абстрактною.

Так, розуміння (тлумачення) розглядуваного законодавчого припису як «права, що здатне забезпечувати певну охорону» в принципі може розглядатися в межах логічного ланцюга (ментальність або традиції, які є нормою поведінки – заборона на їх зміну – кара за відповідні діяння). Проте щодо такого розуміння є й певні зауваження.

Річ у тім, що само по собі право (тобто констатація існуючих норм) не здатне нічого забезпечувати, а є лише змістом тих чи інших положень. Наприклад, згідно зі ст. 8 Конституції в Україні визнається і діє принцип верховенства права, котрий лише відповідає вимогам суспільства щодо категорії його поглядів на справедливість, з безумовним акцентом на таку підтримку через державницьку доречність.

Заради справедливості зазначимо, що в правовій доктрині з цього питання існує й інший підхід. Ідеться про так званий постмодерністський напрям, що ґрунтується на визначенні поняття «права», за якого останнє є незалежним від закону. Утім не слід забувати, що такий підхід базується на етатистській версії позитивістської концепції отождолення права із законом, що само по собі є дуалістичним у контексті сучасних поглядів на праворозуміння (не кажучи вже про проблему визначеності джерел походження тих чи інших правових догм, на яких ґрунтуються норми в їх кримінально-правовому значенні). Такі погляди неодноразово піддавалися справедливій критиці через односторонність, яка є результатом потенційного суб'єктивізму (іноді навіть і свавілля) законодавця [18, с. 21–24].

На наш погляд, право одночасно є природним, політичним, економічним, ідеологічним, а також теологічним підґрунтям справедливого співвідношення між собою носіїв правосуб'єктності відомої «тріади» – особи, суспільства та держави – з приводу їх спільної взаємодії (взаємопов'язаності). Крім того, зміст права не є незмінним. Достатньо звернути увагу на різноманітність поглядів, притаманних людству щодо права, починаючи із античності та завершуючи модерном. Також право само по собі (автоматично) не здатне забезпечуватися (реалізовуватися). Тобто воно не може існувати без своєї формальної визначеності. Право стає матеріальним через певну юридичну форму, наприклад закон (у нашому випадку – КК). Саме тому право, якщо воно не втілене в законі (в аналізованому нами випадку – в КК), лише **умовно** (ідеалістично), крізь призму самого себе (свого змісту) як соціального явища, може забезпечувати певну охорону суспільних відносин.

Розвиваючи вищезазначене, укажемо, що функції кримінального права і завдання кримінального закону як певні напрями впливу на суспільні відносини, хоча і тісно пов'язані між собою, проте не є однаковими категоріями. Це пояснюється тим, що функція права (як соціального явища, що не залежить від волі або розсуду законодавчої влади держави), на наш погляд, обумовлена природним прагненням людства до усунення або хоча б мінімізації перешкод для забезпечення існування і розвитку найбільш важливих (ключових) суспільних відносин, які склалися на відповідному етапі еволюції суспільства.

Що стосується завдань кримінального закону, то їм притаманна формалізація вказаного прагнення крізь призму законодавчих уявлень про право. Це, вочевидь, відбувається з урахуванням особливостей накопиченого досвіду органами державної влади при їх правотворчій та правозастосовній діяльності. Інакше кажучи, тут має місце адаптована до «життя» модель поведінки, так би мовити, її ідеальна форма, заради втілення якої існує відповідна галузь.

Отже, функція права, як було зазначено вище, містить у собі ідеалістичну складову, в той час як завдання закону – його комплексно-прикладний зміст, що головним чином виявляється в необхідності: 1) реагування з боку держави на відповідне правопорушення; 2) недопущення порушення встановлених заборон шляхом їх попередження та 3) регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку з вищезазначеним.

Що стосується функцій, які впливають із завдань КК (ч. 1 ст. 1), то їх сутність повинна виражатися крізь роль і призначення відповідних положень у життєдіяльності особи, суспільства та держави за допомогою визначеного законом співвідношення між собою суб'єктів, з притаманними тому чи іншому етапу розвитку людства засобами, що пристосовані для рішення завдань по охороні вказаних відносин з їх акцентом на всебічність охоплення зазначеної мети.

Таким чином, виходячи зі сказаного, не є бездоганною теза про те, що **правове забезпечення охорони** є завданням та обов'язком виключно органів держави, здійснюване ними шляхом застосування різноманітних нормативно визначених засобів у межах наданої їм компетенції, як їх суб'єктивного права (вимог спрямованих лише до одного з суб'єктів відповідних правовідносин, пов'язаних з протиправним посяганням).

Така думка, як відомо, отримала певне наукове обґрунтування в сучасній науці. Так, наприклад, Ю. В. Баулін вважає, що зміст кримінального права полягає не в регулюванні поведінки суб'єктів з метою охорони найбільш важливих суспільних відносин шляхом зазначення в законі відповідних заборон, а в «унормуванні поведінки держави в особі спеціально уповноважених

органів по відношенню до осіб, які вчиняють злочини, тобто унормування поведження держави із злочинцями» [1, с. 337].

Утім зазначимо, що, по-перше, завдання КК визначаються не лише тим, до чого прагне держава, а ще й змістом приписів кримінально-правових норм як формою вираження інтересів суспільства та особи через специфічні правовідносини, притаманні відповідній галузі права.

По-друге, зміст тези, висловленої Ю. В. Бауліним, не може бути універсальним чинником для досягнення відповідної мети кримінального права [19, с. 205–219]. Цей пояснюється тим, що, навіть якщо брати до уваги публічний характер кримінального права та ґрунтуватися на відповідному твердженні як базовому положенні, призначення права здійснювати охорону всіма відповідними органами влади в межах наданих ним конституцією і законами повноважень і процедур [8, с. 179], хоча і є найбільш ефективним інструментом досягнення вказаної мети, проте в той же час і обмежене виключно через таку свою складову.

Як бути, наприклад, із правосвідомістю членів суспільства, прагненням людства до справедливості, беззаперечних біблійних істин: «не вбий...», «не кради...» тощо. Чи не є вони, хоча нехай і не прямо, але здатними сприяти в досягненні того ж?

Таким чином, твердження, що відносини кримінально-правового характеру, як наполягає проф. Ю. В. Баулін, є шляхом з одностороннім рухом (лише приписи, спрямовані державою щодо її ж владних органів), на наш погляд, є некоректним та руйнує сам зміст розуміння «правовідносин» з приводу їх класичної структури – суб'єкти, предмет та їх взаємний зв'язок. Щодо акценту вченого на такій властивості кримінального права, як публічність, як одного з його аргументів на користь вказаного погляду, то вона (публічність) зовсім не означає, що як держава в цілому, так і відповідні її органи завжди, без винятків, є стороною у взаємодії з правопорушником.

У певних випадках прав держави як суб'єкта кримінально-правових відносин можуть обмежуватися, наприклад, при визнанні діяння малозначним (ч. 2 ст. 11 КК) або при правомірній необхідній обороні (ст. 36 КК) тощо. Доречно тут нагадати висновки фахівців із теорії держави та права, що будь-яка норма права завжди «об'єднує в собі обидві засади: публічно-правову та приватноправову» [20, с.169].

Отже, при уточненні завдання кримінального закону, яке в ч. 1 ст. 1 КК наразі визначається як «правове забезпечення охорони найбільш важливих суспільних відносин», потрібно враховувати такі чинники.

По-перше, об'єкти кримінально-правової охорони захищаються у випадках, коли на них відбувається посягання, тобто коли вони порушуються, і ви-

никає потреба в заходах державного примусу, природа якого пов'язується із застосуванням кримінального закону.

По-друге, заходи захисту застосовуються не тільки тоді, коли відбувається фактичне порушення суспільних відносин, а й у випадках потенційної можливості їх порушення, тобто коли посягання ще не відбулося, проте існує потенційна загроза заподіяння шкоди суспільним відносинам.

Щодо поняття «правовий захист», то воно, як уявляється, є більш глибоким за змістом і включає до себе: 1) природне прагнення людства до захисту найважливіших інтересів; 2) соціальне значення захисту (виходячи з розвитку суспільства); 3) державний досвід та його компетенції (можливостей); 4) суб'єктивне їх визначення (законодавче закріплення).

Нагадаємо також, що слово «захищати» означає «оберігати, охороняти, відстоювати, заступатися» [21, с. 668]. Наразі в літературі поняття «охорона» і «захист» більшість науковців ототожнює. Проте, на наш погляд, будучи взаємопов'язаними, ці категорії не збігаються і співвідносяться як частина і ціле з тією відмінністю, що права та інтереси особи, держави, суспільства охороняються постійно, а захищаються тільки у випадку, коли на них відбувається посягання, тобто їх зміст виявляється порушеним. Як справедливо зазначає М. І. Матузов, «захист є момент охорони, одна з її форм» [22, с. 131].

Отже, з урахуванням вищевикладеного з приводу визначеності у вітчизняному законодавчому полі завдань кримінального закону (ч. 1 ст. 1 КК), можна зробити висновок, що в контексті зазначеної норми КК замість «правового забезпечення охорони» мова, на наш погляд, повинна йти про «правовий захист» найбільш важливих суспільних відносин.

Як *de lege ferenda* пропонуємо сформулювати ч. 1 ст. 1 КК наступним чином: «Кримінальний кодекс України має своїм завданням **правовий захист** прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням».

Висновки. На підставі аналізу приписів ч. 1 ст. 1 КК щодо уточнення змісту завдань Кримінального кодексу України як важливої складової реформи кримінального права встановлено таке.

При вирішенні питання про зміст терміна «завдання КК» доцільно застосувати формулювання: завдання – це те, до чого прагне законодавець, приймаючи норми закону про кримінальну відповідальність, те, що є змістом визначених законом приписів кримінально-правових норм як форми вираження відповідної галузі права.

На відміну від «завдання кримінального закону», «функція кримінального права» є категорією системного підходу, що застосовується при характеристиці будь-яких систем – соціальних, правових тощо. Її призначення у всіх випадках полягає в тому, щоб визначити певний вектор діяльності системи, надаючи їй, так би мовити, той самий «еталон», наявність якого потрібна для досягнення поставленої мети.

Використання для визначення завдань КК у ч. 1 ст. 1 термінологічного звороту «правове забезпечення охорони» є не зовсім коректним і припускає щонайменше потрійне тлумачення його змісту, а саме: 1) йдеться про відповідне право, що здатне забезпечувати певну охорону; або 2) охорона є таким явищем, що забезпечується через відповідне правове становище (наприклад, шляхом нормативних приписів правоохоронним органам, що відбиває публічний характер галузі); або 3) йдеться про закон, яким забезпечується право на охорону тощо. Така багатозначність «розмиває» зміст указанного завдання КК, робить його абстрактним.

Поняття «правовий захист» для позначення завдань КК є більш вдалим і глибшим за змістом, адже включає до себе: 1) природне прагнення людства до захисту найважливіших інтересів; 2) соціальне значення захисту (виходячи з розвитку суспільства); 3) державний досвід та його компетенції (можливостей); 4) суб'єктивне їх визначення (законодавче закріплення).

Як результат дослідження щодо визначеності у вітчизняному законодавчому полі завдань кримінального закону (ч. 1 ст. 1 КК) доведено, що в контексті зазначеної норми у Кримінальному кодексі замість «правового забезпечення охорони» доцільно передбачити «правовий захист» найбільш важливих суспільних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення / відп. ред. Ю. В. Баулін. Донецьк: ПП «ВД «Кальміус», 2013. 424 с.
2. Генрих Н. В. Предмет и метод уголовно-правового регулирования: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Рязань, 2011. 59 с.
3. Курс уголовного права. Общая часть: учебник. Т. 1. Учение о преступлении / под ред. Н. Ф. Кузнецовой и И. М. Тяжковой. Москва: ЗЕРЦАЛО, 1999. 624 с.
4. Наден О. В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні: монографія. Харків: Право, 2012. 272 с.
5. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / за ред. В. О. Навроцького. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 712 с.
6. Панов М. І. Функціональний підхід у дослідженнях кримінального права. *Соціальна функція кримінального права: проблеми наукового забезпечення, законотворення та правозастосування*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 12–13 жовт. 2016 р. Харків: Право, 2016. С. 17–21.

7. Пионтковский А. А. К вопросу о взаимоотношении объективного и субъективного права. *Советское государство и право*. 1958. №5. С. 25–36.
8. Разгильдиев Б. Т. Задачи уголовного права Российской Федерации и их реализация / под ред. Р. Р. Галиакбарова. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1993. 232 с.
9. Филимонов В. Д. Охранительная функция уголовного права. Санкт-Петербург: Юрид. центр Пресс, 2003. 198 с.
10. Шаргородский М. Д. Предмет и система уголовного права. *Советское государство и право*. 1941. №4. 156 с.
11. Зінченко І. О., Шевченко Є. В. Функції кримінального права та їх співвідношення із функціями закону про кримінальну відповідальність. *Економічна теорія та право*. 2017. №3 (30). С. 171–185.
12. Шевченко Є. В. До питання про співвідношення кримінального права з кримінальним законом в контексті сучасних поглядів на праворозуміння. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Економічна теорія та право*. 2014. Вип. 2 (17). С. 272–286.
13. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року №2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. №25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 06.04.2020).
14. Руководящие начала по уголовному праву РСФСР. Постановление народного комиссариата юстиции Российской Федерации от 12 декабря 1919 года. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901870462> (дата звернення: 06.04.2020).
15. Уголовный кодекс РСФСР 1922 года. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%A0%D0%A1%D0%A4%D0%A1%D0%A0_1922_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0 (дата звернення: 06.04.2020).
16. Кримінальний кодекс УРСР 1927 р. URL: <https://www.twirpx.com/file/2126134/> (дата звернення: 06.04.2020).
17. Кримінальний кодекс України від 28 грудня 1960 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0006.html (дата звернення: 06.04.2020).
18. Shevchenko Ye. A question on the state supremacy over the law: the context of reforming Ukraine's criminal legislation. *L'Europe Unie/United Europe: Journal – France and Romania*. 2019. №14/14. P. 18–28.
19. Шевченко Є. В. До питання про предмет кримінального права. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: *Економічна теорія та право*. 2014. №4. С. 205–219.
20. Проблемы общей теории права и государства: учебник / под общ. ред. В. С. Нерсесянца. 2-е изд., перераб. Москва: Норма: ИНФРА-М, 2014. 816 с.
21. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. Т. 1. Москва: Русский язык, 1981–1982. 2700 с.
22. Матузов М. И. Правовая система и личность. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1987. 294 с.

REFERENCES

1. *Iurydychna vidpovidalnist: problemy vykliuchennia ta zvl'nennia [Legal Liability: Issues of Exclusion and Exemption]*. (2013). Donetsk: PP «VD «Kalmius» [in Ukrainian].

2. Genrih, N. V. (2011). *Predmet i metod ugovolno-pravovogo regulirovaniya* [The subject and method of criminal law regulation]. Phd Thesis. Ryazan [in Russian].
3. *Kurs uholovnoho prava. Obshchaia chast: uchebnyk. T. 1. Uchenye o prestuplenyy* [The course of criminal law. Common part: textbook. T. 1. The doctrine of crime]. (1999). (Ed. by N. F. Kuznetsova, & Y. M. Tiazhkova). Moskva: ZERTsALO [in Russian].
4. Naden, O. V. (2012). *Teoretychni osnovy kryminalno-pravovoho rehuliuвання v Ukraini* [Theoretical foundations of criminal legal regulation in Ukraine]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
5. *Ukrainske kryminalne pravo. Zahalna chastyna: pidruchnyk* [Ukrainian criminal law. Common part: textbook]. (2013). (Ed. by V. O. Navrotsky). Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
6. Panov, M. I. (2016). Funktsionalnyi pidkhid u doslidzhenniakh kryminalnoho prava [Functional code for legal criminal law]. *Sotsialna funktsiia kryminalnoho prava: problemy naukovooho zabezpechennia, zakonotvorennia ta pravozastosuvannia – The social function of criminal law: problems of science protection, law enforcement and enforcement*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
7. Piontkovskij, A. A. (1958). K voprosu o vzaimootnoshenii obektivnogo i subektivnogo prava [To the question of the relationship of objective and subjective law.]. *Sovetskoye gosudarstvo i pravo – Soviet state and law*, 5, 25–36 [in Russian].
8. Razgildiev, B. T. (1993). *Zadachi ugovolnogo prava Rossijskoj Federacii i ih realizaciya* [The tasks of the criminal law of the Russian Federation and their implementation]. Saratov: Izd-vo Sarat. un-ta [in Russian].
9. Filimonov, V. D. (2003). *Ohranitelnaya funkciya ugovolnogo prava* [The protective function of criminal law]. St. Petersburg: Yurid. centr Press [in Russian].
10. Shargorodskij, M. D. (1941). Predmet i sistema ugovolnogo prava [The subject and system of criminal law]. *Sovetskoye gosudarstvo i pravo – Soviet state and law*, 4, 156 [in Russian].
11. Zinchenko, I. O., & Shevchenko, Ye. V. (2017). Funktsii kryminalnoho prava ta yikh spivvidnoshennia iz funktsiiamy zakonu pro kryminalnu vidpovidalnist [The functions of criminal law and their correlation with the functions of the law on criminal liability]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law*, 3 (30), 171–185 [in Ukrainian].
12. Shevchenko, Ye. V. (2014). Do pytannia pro spivvidnoshennia kryminalnoho prava z kryminalnym zakonom v konteksti suchasnykh pohliadiv na pravorozuminnia [The question of the relation of criminal law with criminal act in the context of modern views on legal thinking]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho”. Serii: Ekonomichna teoriia ta pravo – Bulletin of the National University “Yaroslav Mudryi Law Academy of Ukraine”. Series: Economic Theory and Law*, 2 (17), 272–286 [in Ukrainian].
13. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. (2001). [The Criminal Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 25–26, art. 131. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-1415> [in Ukrainian].
14. Rukovodyashchiye nachala po ugovolnomu pravu RSFSR: Postanovleniye narodnogo komissariata yustitsii Rossiyskoj Federatsii ot 12 dekabrya 1919 goda. (1919). [Guiding Principles on the Criminal Law of the RSFSR. Resolution of the People’s Commissariat

- of Justice of the Russian Federation dated December 12, 1919]. Retrieved from <http://docs.cntd.ru/document/901870462> [in Russian].
15. Ugolovnyj kodeks RSFSR. (1922). [The Criminal Code of the RSFSR]. Retrieved from https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81_%D0%A0%D0%A1%D0%A4%D0%A1%D0%A0_1922_%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0 [in Russian].
 16. Kryminalnyi kodeks URSR. (1927). [The Criminal Code of the USSR]. Retrieved from <https://www.twirpx.com/file/2126134> [in Ukrainian].
 17. Kryminalnyi kodeks URSR vid 28.12.1960. (1960). [The Criminal Code of the USSR dated December 28, 1960]. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KD0006.html [in Ukrainian].
 18. Shevchenko, Ye. (2019). A question on the state supremacy over the law: the context of reforming Ukraine's criminal legislation. *L'Europe Unie/United Europe: Journal – France and Romania*, 14/14, 18–28.
 19. Shevchenko, Ye. V. (2014) Do pytannia pro predmet kryminalnoho prava [On the subject of criminal law]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho”. Seriya: Ekonomichna teoriia ta pravo – Bulletin of the National University “Yaroslav Mudryi Law Academy of Ukraine”. Series: Economic Theory and Law*, 4, 205–219 [in Ukrainian].
 20. *Problemy obshej teorii prava i gosudarstva: uchebnik [Problems of the general theory of law and state]*. (2014). (Ed. by V. S. Nersesyants). Moskva: Norma: INFRA-M [in Russian].
 21. Dal, V. I. (1981-1982). *Tolkovyj slovar zhivogo velikoruskogo yazyka [The intelligent dictionary of the living Great Russian language]*. Vol. 1. Moskva: Russkij yazyk [in Russian].
 22. Matuzov, M. I. (1987). *Pravovaya sistema i lichnost [Legal system and personality]*. Saratov: Izd-vo Sarat. un-ta [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 08.04.2020.

Стаття пройшла рецензування 06.05.2020.

Стаття рекомендована до опублікування 27.05.2020.

И. А. ЗИНЧЕНКО

кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры уголовного права №2 Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков

Е. В. ШЕВЧЕНКО

кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры уголовного права №1 Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков

УТОЧНЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ЗАДАЧ УГОЛОВНОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ КАК ВАЖНЕЙШАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ РЕФОРМЫ УГОЛОВНОГО ПРАВА

Статья посвящена уяснению роли и значения уголовного права для государства, общества и личности на современном этапе их развития. На основе анализа как исто-

рических памятках отечественного уголовного законодательства, так и его современных предписаний определены задачи уголовного закона, которые рассматриваются через призму представлений о взаимной правовой связи государства и преступника. В статье с учетом современной юридической литературы проанализировано содержание основных доктринальных концепций о функциональной направленности уголовного права, а также содержания задач закона об уголовной ответственности. В результате проведенного анализа доказано, что функции уголовного права и задачи закона об уголовной ответственности являются взаимообусловленными категориями. Выводы изложены в предложениях *de lege ferenda* к ч. 1 ст. 1 КК.

Ключевые слова: функции уголовного права, функции закона об уголовной ответственности, задачи Уголовного кодекса, правовая охрана, правовое обеспечение охраны, общественные отношения.

I. O. ZINCHENKO

Ph.D. in Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Criminal Law Department No. 2, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv

YE. V. SHEVCHENKO

Ph.D. in Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Criminal Law Department No. 1, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv

SPECIFYING THE CONTENT OF GOALS OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE AS AN IMPORTANT COMPONENT OF THE CRIMINAL LAW REFORM

Problem setting. At the beginning of the 21st century, the science of criminal law continues to enhance understanding of the essence of functions of criminal law as the ground for improving its notion and goals of the law on criminal liability, and, as a result, to specify a list of social relations, which stipulate criminal law.

Recent research and publication analysis. Numerous scientists have been examined an issue on the content of penal relations and goals of criminal law. Nevertheless, a majority of scientific papers have been insignificantly considered issues regarding determining the content of goals of criminal law and their correlation with goals of the Criminal Code of Ukraine (CCU). Simultaneously, these issues are of great importance for the reformation of criminal law, which is occurring in our country nowadays. In addition, the theory hardly contains propositions regarding improving requirements of Article 1 of the CCU concerned with goals of the law on criminal liability.

Paper objective. The article's objective is to analyse goals of criminal law, using the thorough theoretical basis, to indicate their correlation with goals of the law on criminal liability, to define a notion of provision of legal security, and to reveal its content.

Paper main body. Having analysed requirements disclosed in Part 1 of Article 1 of the CCU concerned with specifying the content of goals of the Criminal Code of Ukraine as

an important component of the criminal law reform, the authors ascertained the following facts.

In the process of addressing the issue related to the content of a notion of goals of the CCU, it is expedient to apply the following definition: the goals are those the legislator seeks, accepting norms of the law on criminal liability, and those being the content of legislatively determined requirements of penal norms as a form of expression of a corresponding branch of law.

In contrast to the goals of criminal law, a function of criminal law is a category of the system approach applied in characterizing any system, particularly social, legal, etc. Its purpose in all cases consists in determining a certain vector of the system's activity, orienting it towards a so-called "benchmark", which is necessary for achieving the established objective.

The use of a terminological phrase «provision of legal security» for determining goals of the CCU in Part 1 of Article 1 is not exactly accurate and allows for at least three definitions of its essence, namely: a) it is about a corresponding right being able to provide certain protection; or b) security is a phenomenon provided through the corresponding legal status (for instance, owing to normative requirements for law enforcement agencies, which express the public nature of the branch); or c) it is about a law, which provides a right to security, etc. Such suggestiveness "blurs" the content of the aforementioned goal of the CCU and makes it inexplicit.

A notion of legal protection for identifying goals of the CCU is more appropriate and thorough by its content because it includes: a) the natural seek of the humankind to protect the most important interests; b) the social importance of protection (taking into account the development of a society); c) governmental experience and its competences (opportunities); d) a subjective definition (legal implementation).

Conclusion of the research. Having researched the degree of determining goals of criminal law (Part 1 of Article 1) within the domestic legislative framework, the authors prove that, in the context of the aforementioned norm, the legislator should substitute "legal protection" of the most important social relations for "provision of legal security" in the CCU.

Short Abstract for an article

Abstract. The article is dedicated to ascertaining the role and importance of criminal law for the government, society, and a person at the current stage of their development. Drawing on analysis of historical documents of the domestic legislation, as well as contemporary requirements, the authors indicate goals of criminal law considered through the prism of attitudes regarding a reciprocal legal relation between a government and an offender. Taking into account contemporary juridical literature, the authors examine the content of the main doctrinal conceptions on determining the functional focus of criminal law, as well as goals of the law on criminal liability. Having analysed the scientific conceptions, the authors prove that functions of criminal law and functions of the law on

criminal liability are mutually stipulated categories. The made conclusions are disclosed in *de lege ferenda* propositions for requirements disclosed in Part 1 of Article 1 of the CCU.

Keywords: functions of criminal law, functions of the law on criminal liability, goals of the Criminal Code, legal protection, provision of legal security, social relations.

Article details:

Received: 08 April 2020.

Revised: 06 May 2020.

Accepted: 27 May 2020.

Рекомендоване цитування: Зінченко І. О., Шевченко Є. В. Уточнення змісту завдань Кримінального кодексу України як важлива складова реформи кримінального права. *Економічна теорія та право*. 2020. № 2 (41). С. 145–160. DOI: 10.31359/2411-5584-2020-41-2-145.

Suggested Citation: Zinchenko, I. O., & Shevchenko, Ye. V. (2020). Utochnennia zmistu zavdan Kryminalnoho kodeksu Ukrainy yak vazhlyva skladova reformy kryminalnoho prava [Specifying the content of goals of the criminal code of Ukraine as an important component of the criminal law reform]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic Theory and Law*, 2 (41), 145–160. DOI: 10.31359/2411-5584-2020-41-2-145.